

Білозерська Т. В.,
Херсонський національний технічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ОДНА З ФОРМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті досліджуються особливості самостійної роботи як однієї із форм професійної іноземної підготовки студентів-перекладачів та показано, яким чином можна організувати цей вид навчальної діяльності. Стаття містить практичні рекомендації щодо варіантів реалізації самостійної роботи студентів перекладацького відділення із залученням інноваційних технологій навчання.

Ключові слова: самостійна робота, професійна іноземна підготовка.

В статье исследуются особенности самостоятельной работы как одной из форм профессиональной иноязычной подготовки студентов-переводчиков и показано, каким образом можно организовать этот вид учебной деятельности. Статья содержит практические рекомендации относительно реализации самостоятельной работы студентов переводческого отделения с применением инновационных технологий обучения.

Ключевые слова: самостоятельная работа, профессиональная иноязычная подготовка.

The article deals with specialities of an unassisted work as a form of professional foreign language training for students-translators, and it is shown how this art of educational activity may be organized. The article contains practical advice about the implementation of the unassisted work for students at a translation department with use of innovative educational technologies.

Key words: unassisted work, professional foreign language training.

Праця перекладача була та лишається засобом історичного та сучасного діалогу культур та цивілізацій, а також інструментом розширення інформаційного поля суспільства, створення фонду світової культури та науки, збереження світового художнього та наукового спадку. Переклад також вніс свій суттєвий внесок у розвиток культури спілкування в бізнесі, на виробництві, в академічній середі та в міжкультурній комунікації.

Сьогодні в Україні стрімко розвиваються міжнародні ділові та політичні контакти, створюються численні міжнародні організації, спільноти, асоціації, спільні підприємства, фірми, банки. До того ж у зв'язку з розвитком глобальних комп'ютерних мереж виникла можливість спілкування з закордонними колегами, внаслідок чого виникла потреба у професійних перекладах, що веде до підвищення стандартів професійних знань.

Процес підготовки високопрофесійного перекладача передбачає забезпечити формування сукупності необхідних професійно-особистісних якостей, серед яких однією з головних є пізнавальна самостійність. Задача ВНЗ полягає в підготовці висококомпетентного спеціаліста, здатного до постійного професійного самовдосконалення та саморозвитку, який володів би тими інформаційно-пізнавальними компетенціями, що дозволили б йому увійти в самостійну пізнавальну діяльність не тільки у ВНЗ, але який би був здатний використовувати свої вміння у післяосвітній діяльності з метою постійного прогресуючого творчого та професійного саморозвитку.

Проблема розвитку самостійності у галузі перекладу набуває значущості з тієї причини, що готовність спеціалістів до самостійної професійної діяльності та розвитку власного потенціалу та якостей доволі низька. Теоретична сторона цієї проблеми недостатньо розроблена, відсутня необхідна кількість практичних навчальних посібників.

Ще Т. Аквінський (1225-1274) запитував: "Чи може учень бути одночасно і своїм власними вчителем?" [8, с. 131]. Організацією самостійної роботи студентів займаються і сучасні вчені. О. В. Головань відмічає, що основне значення у самостійній роботі над мовою, що вивчається, має не тільки розширення та поглиблення знань, отриманих в аудиторії, але й підтримка та вдосконалення іноземних комунікативних вмінь на адаптивному рівні [2]. На думку Н. В. Яценко, значущість вмінь організувати самостійну діяльність найяскравіше визначається у процесі усної та письмової іноземної мовленнєвої практики, де потрібен постійний самостійний аналіз мовних фактів [7]. Основними компонентами самостійної роботи є її зміст, об'єкт навчання (учбова та наукова діяльність студента) та навчальна діяльність викладача. Існують і інші визначення самостійної роботи. В. І. Загвязинський бачить самостійну роботу як "діяльність студентів з засвоєння знань та вмінь, котра протікає без безпосереднього керівництва викладача, хоча і спрямовується ним" [3, с. 155]. П. І. Підкасистий, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов вважають, що самостійна діяльність є засобом організації навчального чи наукового пізнання студентів [5]. І. О. Зимня відмічає діяльний характер самостійної роботи, тобто студент організує своє навчання згідно з "його внутрішніми пізнавальними мотивами, у найбільш зручний, раціональний, з його точки зору, час" [4, с. 252], він контролює себе сам у процесі і за результатом діяльності, спираючись на керівництво вчителя. С. І. Архангельський трактує поняття "самостійна робота" як самостійний пошук необхідної інформації, набуття знань, використання цих знань для вирішення навчальних, наукових та професійних завдань. [1]. У свою чергу Т. Ю. Тамбовкіна у дослідженні самонавчання іноземним мовам орієнтується на європейську систему рівнів: "В" – базовий модуль (Basic) – введення у предмет; "І" – модуль проміжного рівня для поглиблення базового знання (Intermediate); "А" – модуль просунутого рівня (Advanced); "S" – модуль спеціалізації знань (Special) [6, с. 82]. Для кожного модулю існують свої форми роботи та контролю. Так, наприклад, на базовому модулі студентам пропонується самостійна робота з джерелами у бібліотеці, пошук інформації в Інтернеті, написання рефератів, виступ з доповідями на конференціях та семінарах, складання тематичних книжкових та журнальних оглядів, рецензій, анотацій, довідок, бібліографічних списків, робота за словниками різних видів [6, с. 83]. У той час, як на найвищому рівні "S" студенти самостійно повинні складати огляд наукової літератури з окремих проблем, вивчати теоретичні та емпіричні методи дослідження, виступати на семінарах з науковими доповідями, проводити апробацію проектів, які вони розробля-

ють, аналізувати та узагальнювати результати. Іншими формами роботи на даному рівні можуть бути: наукове стажування, робота у науковій бібліотеці, індивідуальні консультації з керівником наукового проекту, вивчення особливостей наукового стилю письмового мовлення, виступи із лекціями [6, с. 83].

Аналіз наукової літератури з проблематики, яка вивчається, дозволив визначити самостійну роботу студентів як важливу форму організації навчального процесу у ВНЗ, котра виконується без безпосередньої участі, але під загальним керівництвом педагога. У ході цієї форми організації навчального процесу виявляються такі необхідні сучасному спеціалісту особистісні якості, як активність, ініціативність, відповідальність за хід та результати процесу діяльності, а також формуються навички самоорганізації та самоконтролю.

Як показує практика, при складанні завдань для самостійної роботи студентів варто брати до уваги наступні аспекти: самостійна робота повинна формувати навички перекладацької практики; завдання мають бути направлені на професійну освіту майбутнього перекладача; самостійна робота повинна формувати навички роботи з картотеками, базами даних, словниками; робота перекладача нерозривно пов'язана з умінням користуватися комп'ютерною мережею Інтернет та пошуком у ній необхідної інформації. Для того, щоб відповідати вимогам до професії, перекладач має постійно розширювати свій запас знань з суспільно-політичних дисциплін, економіки, політики і культури країн мови, яку він вивчає, з дисциплін його майбутньої спеціалізації, а також приділяти увагу подальшому вдосконаленню володіння образно-виразними ресурсами іноземної мови. Все це складає основну частину самостійної роботи позааудиторної роботи майбутнього перекладача. Для нього важливо глибоко зрозуміти дух та традиції мови, необхідно вміти розрізняти стилістичні конотації, відчувати гумор. Бажано, щоб завдання для самостійної роботи містили вправи на розпізнавання крилатих виразів, переклад цитат з класичних творів, біблійних висловів, латинських прислів'їв.

У ході нашого дослідження ми виявили пріоритетні задачі самостійної роботи для студента-перекладача. Такими є: вдосконалення мови перекладу (поповнення вокабуляру, спостереження за новими тенденціями розвитку мови), вдосконалення знань рідної мови, тренування пам'яті, тренування уваги, тренування техніки мовлення та розширення фонових знань.

Самостійно вдосконалити знання іноземної мови допоможуть вправи на переклад культурологічної лексики, фразеологізмів, неологізмів, історизмів, реалій, географічних назв. Важливо також включати у самостійну роботу студентів завдання на переклад “фальшивих друзів перекладачів”. Крім того, корисними будуть вправи, які містять переклад метафор, цитат та алюзій, передачу гумору та жаргонізмів. Самостійна робота повинна вдосконалювати прийом майбутніх спеціалістів. Тексти слід пропонувати такі, при перекладі яких можливо застосовувати перестановки компонентів слів, функціональні заміни, антонімічний, нульовий, описовий переклад, генералізацію та конкретизацію.

Суттєву роль у самостійній роботі студентів відіграє тренування пам'яті, адже ця психічна функція організму та вид розумової діяльності, покликана зберігати, накопичувати та відтворювати інформацію, вкрай необхідна перекладачу. Для цієї професії пам'ять має бути гнучкою, тренованою, вона повинна дозволяти як вбирати великий об'єм знань, так і швидко забувати непотрібну інформацію. Пам'ять перекладача повинна вирізнятися здатністю вмещувати великий обсяг лексики в активному запасі як з рідної мови, так і з іноземної. Пропонуємо наступні вправи на розвиток пам'яті: записати під диктовку дати у числовому форматі; прочитати вголос текст та переказати його; прочитати повідомлення та записати його на папері, використовуючи тільки символи; прочитати текст тільки один раз, записуючи лише ключові слова, потім переказати текст, спираючись на ці слова.

Самостійно студенти можуть розвивати власну техніку мовлення, яка вкрай важлива для перекладача. Це вміння дозволяє виступати на публіці, ефективно спілкуватися у діловому оточенні, використовувати мовні конструкції, створені на основі певних правил ораторської майстерності, пов'язані із силою, висотою, милозвучністю, рухомістю, тоном голосу та дикцією. Ясна та чітка дикція – це обов'язкова умова гарного мовлення перекладача, неприпустимим є зневажливість у вимові, “ковтання” кінцевого голосного або звуку у середині слова, промовляння “крізь зуби”. Студентам потрібно засвоїти, що говорити вони мають ясно, правильно та користуватися артикуляційним апаратом відповідно до правил іноземної мови. Під час самостійної роботи над професійними навичками перекладачу необхідно займатися тренуванням дикції, адже чітке, красиве мовлення є однією з головних передумов та професійних вимог. На самостійне опрацювання варто виносити роботу над скоромовками, вправи на вимову фраз з різною інтонацією, важких для вимови речень, словосполучень та звукових сполучень у різних темпах. Бажано мати вірєць для наслідування, це може бути автентичний аудіозапис на касеті чи диску. Крім того, майбутньому перекладачу варто розвивати увагу, фокусуючись на одній задачі, намагаючись сконцентруватися у рівній мірі на двох задачах, тренуючи обидві півкулі (наприклад, малюючи обома руками).

Самостійна робота перекладача – процес безперервний, властивості людської пам'яті передбачають віднесення певної інформації на другий чи третій план, що ускладнює постійне утримання активного словникового запасу перекладача на найвищому рівні. Окрім того, мова лишається живою, постійно змінюється та оновлюється, прогресивні та регресивні процеси в ній важливо відслідковувати як студенту, так і практикуючому перекладачу. Кожному спеціалісту, який працює з іноземними мовами, рекомендовано самостійно складати картотеки та глосарії за певними темами, до яких oprіч окремих слів також бажано додавати переліки найбільш вживаних словосполучень з їхніми еквівалентами іншою мовою. Варто складати єдиний термінологічний список, яким можна користуватися самостійно для заучування та тренування термінологічних одиниць. Під час самостійної роботи варто укладати переліки крилатих фраз та виразів, прислів'їв та приказок – такі матеріали слід повторювати якомога частіше через їхню не дуже активну вживаність та значну важливість при перекладі. Крилаті вирази доволі часто стають смисловим центром висловлювання, і неправильний переклад чи тлумачення призводить до викривлення всього змісту. Завдання для самостійної роботи можуть пропонувати скласти картотеку ідіоматичних виразів, варіантів слів німецькою мовою та їх австрійських і швейцарських відповідників, прикладів британського та американського варіантів англійської мови, а також різноманітні синонімічні та стилістичні словники.

Не варто забувати і про фонові знання. Нажаль, об'єм аудиторних занять обмежений, тому саме під час самостійної роботи вдома студентам вкрай бажано розширювати такий вид знань та закріплювати їх, опрацьовуючи як наукові, так і художні тексти. Чим ширша ерудиція спеціаліста, тим більше у нього шансів стати справжнім професіоналом своєї справи.

Таким чином, значення самостійної роботи для студента-перекладача величезна. Наше дослідження довело, що даний вид навчальної діяльності не повинен обмежуватися лише написанням реферату чи вивченням лексичного мінімуму до теми. Крім закріплення та тренування вивчених на занятті правил, студенти набувають важливих фундаментальних навичок, необхідних для успішної роботи перекладача.

Слід зазначити, що завдання для самостійної роботи мають бути складені викладачем грамотно, послідовно, з урахуванням індивідуальних потреб та здібностей студентів, відповідно до програми дисципліни та з обов'язковим контролем виконання самостійної роботи та аналізом успіхів та помилок.

Одним із перспективних напрямів подальшої наукової діяльності з цієї проблеми є визначення найефективніших вправ для самостійної роботи студентів, а також шляхів рефлексії та аналізу виконання цієї форми навчальної діяльності.

Література:

1. Архангельский С. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Головань О. О различных формах самостоятельной работы в системе непрерывного образования / О. Головань // Проблемы модернизации высшего профессионального образования. – Барнаул : АлтГТУ, 2004. – С. 139-140.
3. Загвязинский В. Теория обучения / В. Загвязинский. – М. : Академия, 2007. – 192 с.
4. Зимняя И. Педагогическая психология / И. Зимняя. – М. : Логос, 2003. – 383 с.
5. Пидкасистый П., Фридман Л., Гарунов М. Психолого-педагогический справочник преподавателя высшей школы / П. Пидкасистый, Л. Фридман, М. Гарунов. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
6. Тамбовкина Т. Самообучение иностранным языкам в языковом вузе: концепция учебного курса / Т. Тамбовкина // Иностранные языки в школе. – 2007. – № 7. – С. 77-84.
7. Яценко Н. Преимущество в организации самостоятельной деятельности студентов (на материале иностранного языка) : автореф. дис. канд. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. / Н. Яценко. – Барнаул, 2001. – 16 с.
8. Asselmeyer H. Autodidaktik / Herbert Asselmeyer // Pädagogische Grundbegriffe. Bd. 1. – Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1989. – S. 130-135.